

פתרון הבחינה בתנ"ך יחידה רביעית - מועד קיץ 2011

שאלונים: 001105, 204

מוגש על-ידי: דנית בר-אור סבאג, חוה צדוק וגליה סמו

מורות לתנ"ך ברשת בתי הספר של יואל גבע

פרק ראשון

ענה על שתיים מהשאלות 1-3

שאלה מספר 1

סעיף א'

שני סוגי הגאולה:

- גאולת הקרקע: אדם יכול לקנות נכסים/אדמות של קרוב משפחתו שירד מנכסיו (או, במקרה של בועז- קרוב משפחתו שמת). (כך עפ"י המתואר בוויקרא כ"ה 25).
- גאולת האישה/יבום: אדם חייב לשאת את אלמנת אחיו ולהוליד ממנה בן שייחשב ליורשו של המת (כל זאת אם המת לא השאיר אחריו ילדים)- כך עפ"י המתואר בדברים כ"ה 5-6.

סעיף ב'

- (1) רות א', 21: "אני מלאה הלכתי וריקם השיבני ה'" - ריקם- ללא משפחתי. ירדתי למואב כשכל משפחתי עמי וחזרתי לבד. כל בני משפחתי נעמי מתו ונותרו קבורים במואב. רות ג', 16-17: "שש השעורים האלה נתן לי כי אמר אליי אל תבואי ריקם אל חמותך"- "ריקם" במשמעות ללא כלום, ללא אוכל. בועז אמר לרות: שובי אל חמותך כשאת מצוידת בחיטה ושעורה, לא בדיים ריקות.
- (2) בהנחיות שנעמי נותנת לרות בפרק ג' פסוקים 2-4 היא מורה לה להיות היוזמת, האקטיבית: לרחוץ ולהתבשם, לגלות את מרגלותיו, ולשכב לרגליו. בפרק ג' פסוק 18 היא מורה לה להיות פסיבית, לחכות שבועז יפעל. הסיבה להבדל זה יכולה להיות שנעמי הבינה שרות עשתה כל שביכולתה כדי להניע את בועז לפעולה, ועתה אפשר לחכות שבועז אכן יפעל ויביא לגאולתה של רות.

שאלה מספר 2

סעיף א'

- (1) בפסוקים 4-10 קהלת מבטא את תחושותיו בעקבות פירות העמל שהשיג. הוא מפרט את עושרו הרב: גנים, פרדסים, עבדים ושפחות, צאן, בקר ואוצרות שרק מלכים יכלו להרשות לעצמם, פילגשים ותזמורות- כל זה הסב לקהלת שמחה רבה- הוא מודה שהשיג את כל הרכוש בזכות חכמתו, וכן שהדבר הסב לו אושר רב: "הגדלתי מעשי בניתי לי בתים... עשיתי לי גנות ופרדסים... כנסתי גם כסף גם זהב.. שידה ושידות..אף חכמתי עמדה לי.. כי

לבי שמח מכל עמלי וזה היה חלקי מכל עמלי...". יחד עם זאת מסקנתו היא שהכול הבל, אין כל יתרון (תועלת לטווח רחוק) בעמל, הכול הבל והרכוש הוא אווילי וחסר כל תכלית בדומה לרצון לנתב או לכוון רוח: "...והנה הכול הבל ורעות רוח ואין כל יתרון תחת השמש".

(2) הסתירה בין תחושתו של קהלת לבין מסקנתו ניתנת להסבר באמצעות השוני בין המושג "יתרון" לבין המושג "חלק" בקהלת. בפסוקים 4-10 מתאר קהלת את השמחה וההנאה הרגעית שהסבו לו הרכוש וההון שצבר- זהו ה"חלק" בדבריו של קהלת. עם זאת, ה"יתרון" היא התועלת לטווח הרחוק- ולפי דבריו כל הרכוש שצבר אינו בעל משמעות וחשיבות לטווח הרחוק- ההנאה הרגעית באמצעות הרכוש באה לסיימה תוך זמן קצר, ואין כל תועלת לטווח הרחוק מצבירת ההון והרכוש.

סעיף ב'

(1) בפסוקים 13-14 היתרון של החכמה על הסכלות, הטיפשות, הוא עצום ורב כיתרון האור על החושך. החכם יודע לאן מועדות פניו – הוא זה ש"הולך באור" ואילו הכסיל אינו יודע לאן מועדות פניו – הוא ה"הולך בחושך".

(2) שני הנימוקים באמצעותם דוחה קהלת את היתרון של החכמה על פני הסכלות הם:

- גם החכם וגם הכסיל מתים.
- גם החכם והכסיל נשכחים.

לפיכך, מסקנתו של קהלת בעקבות דחיית היתרון של החכמה על הסכלות היא: החיים הם דבר רע ושנוא, אין כל טעם לחיות, הכול הבל ורעות רוח- אין כל משמעות של אמת בחיים.

שאלה מספר 3

סעיף א'

- (1) שלושה מעשים של מלך בבל המהווים פגיעה ביהויקים ובממלכת יהודה:
- מלך בבל שם מצור על ירושלים: "בא נבוכדנאצר מלך בבל ירושלים ויצר עליה" (פסוק 1).
  - מלך בבל הגלה את יהויקים מלך יהודה לבבל: "ויתן אדני בידו את יהויקים מלך יהודה... ויביאם ארץ שנער" (פסוק 2).
  - מלך בבל לקח חלק מכלי בית המקדש והביאם למקדש אלוהיו בבבל: "... ומקצת כלי בית האלוהים ויביאם ארץ שנער... ואת הכלים הביא בית אוצר אלוהיו" (פסוק 2).
- (2) האירוע המתואר גם במלכים ב' כ"ד, 1-2 הוא המלחמה של בבל כנגד יהויקים מלך יהודה. שני הפרטים שמוסיף הכתוב בדניאל הם:
- לקיחת יהויקים מלך יהודה בשבי לבבל.
  - לקיחת כלי בית המקדש לבבל.

סעיף ב'

- (1) דוגמאות לסכנת התבוללות הנערים שנלקחו מיהודה לבבל (על התלמיד לציין שתיים):
- פסוק 4: "וללמדם ספר ולשון כשדים"- הנערים שנלקחו מיהודה ילמדו לקרוא, לכתוב ולדבר בשפה הבבלית, דבר שיגרום להם להיטמע תרבותית בעם הבבלי.
  - פסוק 5: "וימן להם המלך דבר יום ביומו מפת בג המלך ומיין משתיו..."- הנערים שנלקחו מיהודה יתקיימו ממזון ושתייה משולחן המלך אשר אינם כשרים, ובכך לא יקיימו את מנהגו הדת היהודית ויתבוללו.
  - פסוק 7: "וישם להם שר הסריסים שמות וישם לדניאל בלטשאצר ולחנניה שדרך ולמישאל מישך ולעזריה עבד נגו"- שמות הנערים שנלקחו שונו משמות יהודים לשמות בבליים על מנת שייטמעו באוכלוסייה הבבלית ויתבוללו.
- (2) מטרת הבאת ילדים אלה לחצר המלך היא להכינם לשרת לפני המלך כעבדיו, יועציו: "... ומקצתם יעמדו לפני המלך" (פסוק 5).

פרק שני

ענה על שלוש מהשאלות 4-8

שאלה מספר 4

סעיף א'

החותם- חותמת שהיא ענודה כצמיד או כתליון על בעליה ושימשה לחתימת מסמכים או לזיהוי הבעלים. החותם מדגיש את רצונה של הנערה להיות קרובה וצמודה כל הזמן לאהוב לבה, כשם שהחותם צמוד לגופו של בעליו.

סעיף ב'

- (1) שני הדימויים בקטע:
- "עזה כמוות אהבה"- רגש האהבה קשה, מענה, כמו המוות.
  - "קשה כשאול קנאה"- רגש הקנאה קשה, מענה, כמו הירידה אל השאול, עולם המתים.
- (2) אם האהבה היא כוח כה חזק, שמים רבים לא יכולים לכבותה, אי אפשר להתפלא שאנשים אינם מתגברים על האהבה אלא מוכנים להקריב הכל בעבורה, גם את כל הון ביתם. אי אפשר לבוז לאנשים אלה.

שאלה מספר 5

סעיף א'

(1) בפסוק 1 טוען קהלת שחייו של בן האנוש קצרים ומלאי סבל: "אדם ילוד אישה קצר ימים ושבע רגז". פסוק 2 מבאר את טענתו של קהלת בפסוק 1 באופן הבא: האדם מדומה לפרח הפורח ונובל במהירות- משך חייו של האדם קצרים כשם שמשך פריחת הפרח קצרים, ואין כל סיכוי להישאר משך זמן ארוך יותר בעולם בדיוק כשם שלא ניתן להאריך את משך פריחת הפרח.

(2) בקשת איוב מה' בפסוקים 3-6 היא שיחדל להעיק ולבדוק כל מעשה ומעשה של כל אדם ואדם, ויניח לאדם לנפשו עד שימות, שכן גם מותו של האדם נקבע על ידי ה'- ואין הוא יכול לחיות ולו דקה אחת מעבר למה שהקציב לו האל: "שעה מעליו ויחדל עד ירצה כשכיר יומו" (פסוק 6). פסוקים 1-2 מחזקים טענה זו של איוב באופן הבא: בפסוקים 1-2 קבע איוב שחייו של האדם קצרים ומלאי סבל- ולפיכך בקשתו מן האל היא להניח לאדם לנפשו כיון שבכל מקרה האדם עתיד למות בקרוב.

סעיף ב'

(1) הדמיון בתפיסת המוות בין איוב לקהלת הוא: מותו של האדם הוא סופי, לא ניתן לשוב מן המוות, ולמנוע את מותו של האדם: "ואיש שכב ולא יקום עד בלתי שמים לא יקיצו...". (איוב י"ד, 12): "הכל הולך אל מקום אחד .. והכל שב אל העפר..." (קהלת ג, 20).

(2) שאלתו של קהלת היא: מי יודע האם באמת נשמת האדם עולה לה' ואילו נשמת בעלי החיים יורדת עם הבשר אל העפר? אפשרות נוספת: מי אמר שאכן רוח האדם עולה לה' ורוח הבהמה יורדת לאדמה (משמע אין זה נכון כלל). תשובתו לשאלה זו היא: כיוון שאיש אינו בטוח בכך שנשמת האדם עולה לה', או כיוון שרוח האדם אינה עולה לה', על האדם לשמוח במעשיו כל משך חייו, כיוון שאיש לא יכול לחזור לאחרי מותו ולראות את המתרחש בעולם.

שאלה מספר 6

סעיף א'

(1) הכתוב תולה את רצונו של המן לפעול כנגד היהודים בעובדה שמרדכי מסרב להשתחוות בפני המן. תשובה נוספת: המן חש שאין זה לכבודו לפגוע רק במרדכי על כך שלא השתחוה בפניו, ולפיכך מעדיף להשמיד את כלו עמו של מרדכי- את כל היהודים.

(2) שלושה טיעונים שמציג המן בפני אחשוורוש:

- "ישנו עם אחד מפזר ומפרד בין העמים בכל מדינות מלכותך" (פס' 8)- עם ישראל מפוזר ברחבי האימפריה הפרסית, בין שאר העמים.
- "ודתיהם שנות מכל עם" (פס' 8)- החוקים על פיהם נוהג עם ישראל שונים מכל חוקי העמים האחרים.
- "ואת דתי המלך אינם עשים" (פס' 8)- עם ישראל אינו מקיים את חוקי המלך אחשוורוש.

סעיף ב'

- (1) פירוט היתר בפסוק 13 (על התלמיד להציג דוגמה אחת):
- "להשמיד להרוג ולאבד" - חזרה משולשת על צו ההשמדה. פירוט זה בא להדגיש את חומרת הצו- ההחלטה על השמדתו המוחלטת של העם.
  - "כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים" - פירוט השמדת כל היהודים. פירוט זה בא להדגיש את הטוטליות של הצו- השמדתו של כל העם ללא כל יוצא מן הכלל.
  - "לחודש שנים עשר הוא חודש אדר" - חזרה כפולה על זהות החודש בו נקבעה ההשמדה- פירוט זה בא להדגיש את החודש בו נקבעה ההשמדה, עתיד להיפך לחודש בו עתיד העם היהודי לנקום באויביו אן: החודש בו עתיד העם היהודי לשמוח.
- (2) הביקורת של המחבר בפסוק 15 היא העובדה שבאותו הזמן בו משוגר צו ההשמדה של העם היהודי לרחבי האימפריה הפרסית, ובעוד בשושן הבירה רבה המבוכה על כך, המן ואחשוורוש יושבים לשתות יין ולחגוג את פרסום הצו. המחבר מביע ביקורת זו באמצעות ההנגדה בין תגובת אנשי שושן למעשיהם של אחשוורוש והמן (וו הניגוד).

שאלה מספר 7

סעיף א'

לפי לוינסון, בפרק ד' אסתר מתוארת כ"מלכת יופי": אין היא מעוניינת לפנות אל אחשוורוש לשם הצלת העם היהודי, שכן היא חוששת לחייה שלה: "כל איש ואשה אשר יבוא אל המלך...אשר לא אחת דתו להמית... ואני לא נקראתי לבוא אל המלך זה שלושים יום" (פסוק 11). רק כאשר מרדכי נוזף בה ואומר כי כך או כך היא תמצא את מותה, אסתר מוכנה לפעול לטובת עמה תוך ידיעה שהיא עלולה למות: "ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת וכאשר אבדתי אבדתי" (פסוק 16). כבר בסוף קטע זה מתגלה אסתר כמלכה האמיתית הלוקחת אחריות ומנצלת את מעמדה על מנת לפעול לשם הצלת העם היהודי. דמותה זו באה לידי ביטוי גם בפרק ה' בו אסתר מתגלה כמלכה הפועלת בדרך מתוככמת, כאשר פונה לאחשוורוש מבלי שהוזמנה ומזמינה אותו ואת המן למשתה כחלק מתוכניתה להצלת העם: "אם מצאתי חן בעיני המלך וגם על המלך טוב לתת את שאלתי ולעשות את בקשתי יבוא המלך והמן אל המשתה אשר אעשה להם ומחר אעשה כדבר המלך" (פסוק 8).

סעיף ב'

- (1) אסתר הזמינה את המן למשתה על מנת לטפוח על האגו של המן, שכן הוא היחיד שהוזמן למשתה פרטי של המלך והמלכה. אן: ליצור באחשוורוש את הרושם שקיים קשר רומנטי בינה לבין המן, ובכך לעורר את קנאתו וחמתו של אחשוורוש בהמן ולעורר בו חימה.
- (2) המן פירש את ההזמנות כמחווה ייחודית וכאות לכבוד השמור רק למלך: "ויאמר המן אף לא הביאה אסתר המלכה עם המלך אל המשתה אשר עשתה כי אם אותי וגם למחר אני קרוא לה עם מלך" (פסוק 12).

שאלה מספר 8

סעיף א'

המסר שדניאל מבקש למסור לבלשצאר: יש להכיר בכך שה' שולט בעולם כולו ולכבד אותו על מה שנתן לבלשצאר ולמשפחתו. אביו, נבוכדנצאר, לא הכיר בכך, והורד ממעמדו. בלשצאר לא הכיר בכך- ומלכותו עומדת להסתיים: "האל העליון נתן לנבוכדנצאר אביך מלכות וגדולה וכבוד... וכאשר רם לבבו... הורד מכסא מלכותו". וגם: "ואתה בנו בלשצאר לא השפלת לבבך ועל אדון השמים התרוממת". תפיסת האלוהים העולה מדברי דניאל היא תפיסה של אלוהות אוניברסאלית: ה' הוא אלוהי העולם כולו, שולט במהלכים ההיסטוריים ומתגמל בני אדם בכל העולם על פי מעשיהם: "האל העליון שולט במלכות האדם"; "האלוהים אשר נשמתך בידו וכל דרכיך לפניו", "על אדון השמים התרוממת".

סעיף ב'

- (1) הכתובת: "מנא מנא תקל ופרסין"-
מנא- אלוהים מנה, ספר, את ימי מלכותו של בלשצאר ועתה הם הסתיימו.
תקל- אלוהים שקל את מעשיו של בלשצאר והוא נמצא חסר במעשיו, כלומר מעשיו פגומים ולקויים בעיני האל.
פרסין- ממלכתו של בלשצאר תלקח ממנו ותינתן לפרס ומדי.
כלומר הכתובת מנבאת את סופו של בלשצאר והשתלטות האימפריה הפרסית על הממלכה הבבלית.
- (2) משמעות הכתובת: היו סימנים מוקדמים לאירוע שעומד לקרות אבל אף אחד לא פירש נכון את הסימנים ולא פעל כדי למנוע את האסון.